

ישבות תורה ויאציו

פרק ה, משניות ט"ו-ט"ז

רבי טרפון אומר: היום קצור,
והמלאכה מרבה, והפועלים עצלים,
והשכר הרבה, ובעל הבית דוחק.
הוא היה אומר: לא עליך המלאכה לגמר,
ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה...

א. דמותו של רבי טרפון.

לפני שניכנס לתוכן ההדרכות שבמשניות, ניפגש מעט עם דמותו המיוחדת של רבי טרפון. בתלמוד הירושלמי מכונה רבי טרפון בשני כינויים ייחודיים: "רבן של כל ישראל" (הוריות ג, ב) ו"אביהן של כל ישראל" (יומא א, א).

באבות דרבי נתן (פרק יח) מובא שרבי יהודה הנשיא היה מונה את שבחם של החכמים. את רבי טרפון הוא דימה לגל של אבנים או אגוזים - "כיון שנוטל אדם אחד מהן - כולן מתקשקשין ובאין זה על זה", והנמשל: כשתלמיד חכם היה מבקש ללמוד ממנו, היה רבי טרפון מצטט לפניו מקרא ומשנה, מדרש, הלכות והגדות. "כיון שיצא מלפניו - היה יוצא מלא ברכה וטוב".

לצד גדולתו בתורה, היה רבי טרפון ידוע בכבוד הרב שחלק לאימו. מסופר (ירושלמי, קידושין א, ז) ששבת אחת ירדה אימו לטייל בחצר, ונקרע מנעלה באופן שאי אפשר לתקנו בשבת. הניח רבי טרפון את שתי ידיו תחת רגליה, והייתה מהלכת עליהן עד שהגיעה למיטתה.

רבי טרפון מחל על כבודו לא רק מפני כבודה של אימו, אלא גם מפני כבודם של אנשים אחרים. מסופר (שם, שביעית ד, ב) שפעם אחת נכנס רבי טרפון לאכול תאנים השייכות לו. מסיבה הלכתית מסוימת הוא נכנס לרשותו כשהוא מסתיר את זהותו ובלי לבקש רשות. השומרים, שחשבוהו לגנב, הפליאו בו את מכותיהם. בתחילה ספג רבי טרפון את המכות בשתיקה, אך משחש שחייב בסכנה, צעק לעבר המכים: "בחייכם! אמרו בבית טרפון שיכינו לו תכריכים!" בעקבות הרמיזה הזאת הבינו השומרים שהגנב המוכה הוא בעצם אדונם! מיד השתטחו על אפיהם וביקשו מחילה. רבי טרפון החבול לא הקפיד על כבודו ולא כעס עליהם. הוא הרגיע אותם ונשבע שעל כל מכה שקיבל מהם כבר מחל על המכה שקדמה לה כך שאינם צריכים לדאוג כלל.

מהמעט שראינו כאן מתגלה דמותו הגדולה של רבי טרפון, מתוך כך נוכל לעבור לתוכן משניותיו.

ב. היום קצר והמלאכה מרובה.

קראו את דברי הרמב"ם על ר' טרפון ונסו לסכם: מהו המסר של המשנה?
האם המשנה מתייחסת רק לבעיה, או גם מציעה דרך לפתרון?

אמר "היום קצר" ולא אמר 'הזמן קצר', כדי שלא יחשוב שיש לו זמן לעמוד בעולם הזה ולעסוק בתורה אלא יום אחד בלבד, וישוב (=יחזור בתשובה) היום - שמא ימות למחר, והיום אינו ארוך כתקופת תמוז (=הימים הארוכים של הקיץ), רק יום קצר. ואמר "והמלאכה מרובה" בה"א הידיעה, כלומר כי לא בערך הזמן קצר על-כן המלאכה מרובה, אבל אם היתה המלאכה נערכת בערך זמן ארוך לא היתה מרובה (=זו לא מלאכה ארוכה יחסית לזמן הקצר), כי אף שנעריך אותה בערך זמן ארוך - היא מעצמה מלאכה מרובה.

מדרש שמואל על המשנה

ר' שמואל אוזיידא,
מתלמידי האר"י הקדוש, חי
בצפת לפני כ-450 שנה

נסו לחשוב: מה גורם לאנשים לזכות מעשים טובים לזמן ארוך?
מה מציעה לנו המשנה, על-פי פירוש המדרש שמואל, על מנת
להימנע מצחיינות זו?

עיון בדברי הרב דבוקמן זצ"ל המבאר את דברי המדרש שמואל:

אין לאדם לבטל את זמנו ולחשוב שאומנם הזמן קצר, אך סוף-סוף יש לו כמה עשרות שנים בעולם, אלא יחשוב כאילו יש לו רק יום אחד קצר. ובאמת - מי מבטיח לאדם יותר?! אכן, "היום קצר", ימינו עלי אדמות אינם מרובים, הם חולפים במהירות.

דוגמא להבנה עמוקה של עניין זה מצאנו אצל משה רבנו עליו השלום. חז"ל (שמות רבה מז, ז) מביאים משל לצורת החשיבה וההסתכלות של משה רבנו בעלותו להר סיני:

משל למלך שביקש לתגמל את הממונה על אוצרותיו מתוך אהבתו אליו. המלך הציע לאותו ממונה להיכנס לאוצר המלך ולקחת לעצמו כמה דינרי זהב שיוכל בזמן מסוים. הממונה נכנס והחל לאסוף עוד ועוד מהאוצרות האין-סופיים של המלך. מרוב שמחה ולהיטות אחר האוצר - לא ביקש לאכול ולשתות; וכשחש עייפות, מיד אמר לעצמו: "אם אישן - אני מפסיד אלו!".

כך היה משה רבנו בארבעים הימים שלמד את התורה בסיני: מרוב להיטותו אחר התורה שכח את הצורך באכילה ושתייה; וכשחשב לישון, אמר לעצמו: "אם אישן - אני מפסיד, שלא אמר לי אלא ארבעים יום בלבד!".

לתחושה הזאת עלינו לשאוף להגיע בחיינו. עלינו להבין שחיינו על פני האדמה הם קצרים ביותר, וכל יום שחולף - אינו חוזר! מה שנצליח להשיג כאן הוא מה שיישאר איתנו, ומה שלא נספיק - יאבד מאיתנו לעד!

אבות לבנים על המשנה

האם גם לכם קרה שמרה רצון להספיק משהו בזמן קצר 'שכתבתם לאכול'? איזה מסר אנחנו יכולים לקחת מכך לחיים שלנו?

ג. לא עליך המלאכה לגמור.

מהן התחזויות שחשבתם האקבאות קריאת דברי רבי טרפון? האם העובדה שיש כל-כך הרבה להספיק לזכות לזמן ולמנוחה אפילו, או מביאה לכדי ייאוש?

← נציין זאת בדברי הרשב"א, העומד על התעשה מאן נתייאש מחמת לוצל המשיחה:

במאמר הראשון הזהיר הרבה שלא יתעצלו הפועלים, והיה אפשר שיגיע ממאמרו יאוש לבני אדם, כי אחר ששמעו ממנו שאי אפשר לגומרה, אולי יאמרו: "למה נתחיל מה שלא נוכל לגמור!?!". על כן בא המאמר הזה לומר להם שלא יתייאשו מהשכר אם לא ישלימו פעולתם... על כן באו שני המאמרים: האחד - לזרז הרבה, והשני - שלא להתיאש.

פירוש הרשב"א על המשנה

מה מסביר הרשב"א? מה הקשר בין שתי המשניות אותן אימצ רבי טרפון?

ר' שמעון בן צמח דוראן, מגדולי רבני אלג'יר לפני כ-600 שנה, מחבר שו"ת התשב"ץ

ציין בדברי הרב ברקמן ז"ל האבא ומרחיב את דברי הרשב"א:

הדברים שאמר רבי טרפון במשנה הראשונה עלולים להביא את האדם לייאוש. הרי אין אדם בעולם המסוגל להשלים את כל הנדרש ממנו בעולם. בעקבות כך אדם עלול לומר לעצמו: "לשם מה לנסות להתאמץ ולעמול?!". הלוא בין כה לא אצליח לגמור את מלאכתי בעולם הזה, ולעולם לא אשלים את המוטל עליי!."

תחושת ה"בין כה" היא אויבו המר ביותר של האדם, בגללה האדם נמנע מלהתחיל דברים, וממילא אינו מצליח להגיע להישגים בחייו!

לדוגמה, ייתכן כי לאדם מתפנה רבע שעה, והוא יכול לנצל ללימוד תורה. אך אז מתגנב יצר ה"בין כה" ללבבו ומציק לו: "לשם מה תתחיל ללמוד?! הלוא בין כה לא תספיק הרבה ברבע שעה, חבל להתחיל!". הדבר נכון לגבי כל דבר בחיים.

כך גם למשל בעניין חזרה בתשובה: אדם שחטא חטאים גדולים עשוי לפתע להתעורר לתשובה, אך כאשר יתחיל את דרך התשובה, כשיראה כמה הוא רחוק מתשובה שלמה, וכי ישנם דברים שנדמה לו שאין באפשרותו לתקן, מיד יתייאש ויאמר: "הלוא בין כה לא אצליח לתקן הכל!" - וסופו שלא ישוב מחטאיו ואף ימשיך ויתדרדר עוד ועוד.

רבי טרפון חשש משתי הקצנות אפשריות: בטלה מצד אחד, וייאוש מצד שני. על כן כתב את שתי המשניות: בראשונה הציב דרישות גבוהות מהאדם, ובשנייה עודד את האדם שלא עליו המלאכה לגמור. **נכון שהמלאכה מרובה מאוד, אך הקב"ה אינו דורש מאיתנו שנסיימה - אלא רק שנעשה כל שביכולתנו לסיימה.**

ד. ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה.

מצא אחד ישנה עבודה רבה לעשות בעולם הזה, ועלינו להיות כל הזמן בתחלה יש עול
הרבה להספיק, אך מאידך, אסור ליפול לייאוש ולחיות בתחלה ש'בין כה וכה לא אצליח
לעשות את הכל'.

אם כן, למעשה, מה מוטל עליי לעשות?

מספרים, כי סמוך לפטירתו, אמר ר' זושא מאניפולי כך:

אם יאמרו לי בעולם האמת - זושא, למה לא היית כמו משה רבנו? לא אתיירא כלל, וכי אפשר לדמות אותי למשה רבנו?!
וכן אם יאמרו לי למה לא היית כמו התנא הקדוש רבי עקיבא?
לא יהיה איכפת לי כלום, מי אני ומי רבי עקיבא?! ממה אני כן
מתיירא - כשיאמרו לי זושא, למה לא היית זושא?
הרי זושא יכולת להיות!

זושא,
למה לא היית זושא?
הרי זושא
יכולת להיות!

לסיכום שתי המשניות האלו, אמר הרב דרוקמן זצ"ל כך:

כל אדם ניחן ביכולות וכישרונות, והוא נדרש לנצלם בצורה המרבית. על כל אחד ואחד מאיתנו לבדוק ולשאול את עצמו בכנות אם הוא משתדל דיו להוציא מעצמו את המרב, מתאמץ כראוי להגשים את **עצמו** במובן האמיתי, ועושה הכל כדי לממש כראוי את יכולותיו. האדם אינו נדרש לעשות דברים שאינם בכוחו, אלא לממש את **עצמו** כפי הכוחות שניתנו לו והתנאים שהוצב בהם בחייו.

זו אפוא המורכבות שמבקש רבי טרפון להעמידנו עליה: מצד אחד, עליו לדחוק בעצמו לעשות ככל יכולתו. אולם, מצד שני, אין לאדם להתייאש. עליו להכיר שאם הוא מבחינתו עשה את המרב, מתוך כוונת לב זכה וטהורה - יתקבלו מאמציו ברצון לפני ד'.

'אבות לבנים', על המשנה

[היכליה-סטודיו ליעוץ 0528694517]

הדף מבוסס על שיעורי הרב דרוקמן זצ"ל למסכת אבות.
להורדת הדף והרחבות נוספות סרקו את הברקוד

